

Ljubljana je dala. Bo tudi vzela?

Iztok Ilc

Pred kratkim me je v poštnem nabiralniku pričakalo obvestilo upravnika stavbe, da so »s strani nekaterih lastnikov seznanjeni«, da v mojem stanovanju živita dve osebi, prijavljena pa je samo ena. Najprej me je popadla jeza, da me nekdo opazuje in opreza, ali res v svojem stanovanju živim sam. A ne glede na neprijeten občutek opazovanosti in nekakšnega lepodušništva (upravnik me je miril, naj to jemljem v duhu skrbi za skupne vzdrževalne stroške), me je nenadoma prešinilo, da je stanovanje res moje. Nekaj, kar je prej obstajalo kot nekakšna abstraktna kategorija, se je zdaj ob opozorilu upravnika še bolj materializiralo. Da, sem lastnik stanovanja v Šiški, v eni od vse bolj zaželenih sosesk v Ljubljani, na to pa so vezane nekatere pravice in dolžnosti. A vse to so pravzaprav sladke skrbi, kajti ne morem mimo dejstva, da imam gromozansko srečo, da mi ni treba plačevati najemnine ali kredita, zaradi česar mi je omogočeno, da se lahko ukvarjam s svobodnim poklicem v kulturi in to v vedno dražjem mestu, kjer že skoraj sladoleda po 3 evre na kepico ne dobiš več. Kot da je celotno mesto posuto z zlatim prahom, ki ga je odprhnilo z zlatega runa iz legendarnega časa, ko naj bi se tod naokrog podili Argonavti z Jazonom na čelu.

© Vid Brezočnik

Čeprav se zdi prevajalski poklic primeren za samotarja, ki lahko dneve in dneve preždi doma, in vso potrebno komunikacijo opravi po elektronskih kanalih, pa zase lahko zatrdim, da je navzočnost v velikem, oziroma, če sem bolj natančen, v največjem slovenskem mestu, za književnega prevajalca še kako pomembna. Kakor velja za vso kulturo, je na prvem mestu pomembnosti kritična masa ljudi podobnih interesov, poklicnih kolegov in kolegic, s katerimi se lahko dobivaš in debatiraš, zadostnega števila občinstva ter prostorov, kjer se ta formalna ali neformalna druženja odvijajo, pri čemer ne gre za elitizem velikih urbanih središč.

Med odraščanjem nikoli nisem resno razmišljal o književnem prevajanju, a ko sem vstopil na fakulteto, se je svet ljudi z enakimi ali zelo podobnimi interesi prefiltriral na ožji krog znancev in prijateljev. Z njimi sem bolj ali manj še vedno v stiku. Druženje s prevajalskimi kolegi in kolegicami, ki so bili takrat ravno tako začetniki, čeprav so imeli nekateri za sabo že kakšen objavljen prevod, mi je dalo občutek, da gre pri prevajanju

za nadvse vzvišeno dejavnost, ki hkrati združuje boemskost, disciplino, racionalnost in kanček intuitivnosti, ki je pri prevajanju tako zelo prisotna, čeravno neopisljiva in neulovljiva. In če ne bi bilo prav te kritične mase znancev, me najverjetneje ne bi zaneslo v prevajalsko smer. V najstniških letih so namreč moji interesi nihali od naravoslovja do umetnosti, kot mladenič sem tudi težje osredinil želje, in še zdaj čutim, da me ta radovednost ni zapustila. Vselej pa je bila književnost moja stalnica.

© Vid Brezočnik

Za prevajanje sem se odločil povsem racionalno, potem ko se je kratek ekskurz v redno zaposlitev na japonskem veleposlaništvu končal z vljudnim spoznanjem delodajalcev, da med nami ni prave kemije. Pa ne da bi bilo delo na veleposlaništvu tako travmatično in težaško, ampak mi je to delo v sloviti ljubljanski Ravnikarjevi stolpnici na Trgu republike, ovekovečeni celo na naslovnici kataloga o jugoslovanskem brutalizmu v njujorškem muzeju Moma leta 2018, vcepilo tako močan odpor do hierarhičnih struktur, da sem takoj skočil v svobodne vode in drugih oblik zaposlitve in zaslužka niti nisem iskal. Saj ne, da kot svobodnjak bajno zaslužim, a čemenje v pisarni in opravljanje nesmiselnih, duhamornih uradniških del, se mi je zdelo naravnost kafkaesko, žalitev za intelekt in predvsem za ves trud, ki sem ga vnesel v svoje znanje. Edina rešitev je bila, da se resneje spoprimem s književnim prevajanjem, ki sem se ga lotil že pred izletom v redno službo.

© Vid Brezočnik

Pri opisovanju ljubljanskih prostorov, ki so pomembno vplivali name, ne morem mimo modernistične stavbe Filozofske fakultete, kjer so leta 1995 ustanovili Oddelek za azijske in afriške študije (afriške študije so po dveh desetletjih neobstoja in nerealiziranega načrta povezovanja z drugimi oddelki iz naziva oddelka črtali). Vzdušje, ki je *hram učenosti* prevevalo v tistih časih, bi danes označili za nerazumljiv študijski kaos. V začetnih letih oddelka smo bili študentje japonologije in sinologije ves čas v začasnih prostorih, pisarne oddelka in knjižnica so bili v kleti fakultete, nekaj časa smo imeli učilnice celo na sosednji Fakulteti za montanistiko, kjer je popoldne v nasprotju z nenehnim brenčanjem »Filofaksa« vladala samostanska tišina, v kateri bi lahko zaslišal celo kamnine, razstavljene v vitrinah na hodniku. Še živo se spominjam za današnje razmere še bolj nerazumljive razpuščenosti in permisivnosti, kajenja na hodnikih pred predavalnicami, kajenja v fakultetnem kafiču, medtem ko danes čika ne moreš prižgati niti na dvorišču pred ali za stavbo, ker gre za izobraževalno ustanovo, v kateri se lahko mlade duše navzamejo vseh vrst pregreh – skratka, vladal je kontrolirani kaos, v katerem se je še razumelo, da so za lastno znanje odgovorni v veliki meri študentje sami, ne da bi jih bilo treba zabavati ali se jim kakorkoli prilagajati. Študijska leta so bila zame kot balzam po štirih letih dokaj rigidne gimnazije v Kranju, ki me je mučila že z nerazsodno zgodnjo uro pričetka pouka. In to vsakodnevno zgodnje vstajanje, ker je bilo pač treba zavoljo šolskih obveznosti in ne ker bi me recimo milo predramilo ptičje petje v objemu romantičnih meglic, se mi je resnično uprlo. Nikoli več, sem si rekel. A kljub temu sem se moral tudi na fakulteti nekajkrat na teden udeležiti jezikovnih vaj ali predavanj že ob 8. uri zjutraj, v poznejših letnikih pa se je urnik nekoliko bolj sprostil. Toliko več pa je bilo *žuranja* in nevarnih količin *prostega teka*, ko si imel občutek, da je še vse pred tabo, da v življenju ni potrebe po kakršnemkoli hitenju. To je bil čas intenzivnega spoznavanja Ljubljane kot mesta, lokalov, ki so pod težo gentrifikacije že zdavnaj izginili, zakajenih lukenj, v katerih ti ni bilo nerodno kozlati na veceju, in seveda svetovno znanega prizorišča za koncerte neodvisne scene, skvota Avtonomna cona Metelkova (ki prav letos praznuje že 30 let), čeprav se meni ni kaj prida usedla v srce, prej sem jo dojemal kot kraj, kjer je vse zelo poceni. In seveda, nočnih avtobusov, taktiziranja, kdaj se odlepiti od pivske družčine, da bom še ujel kakšnega od avtobusov, ki so sredi noči vozili zelo poredko. Je bila debata dovolj zanimiva, da bi zdržal še eno uro do naslednjega avtobusa, ali zabava počasi že izzveneva in je bolje, da se kar takoj poberem?

Z veliko gotovostjo lahko zdaj zatrdim, da mi je prav Ljubljana s svojo svetovljanskostjo odprla vrata v književno prevajanje. V svetovnem merilu gre sicer za majhno mesto, a s statusom prestolnice kljub temu veliko ponuja. Tukaj, kjer domujejo največje založbe, več profesionalnih gledališč in druge osrednje inštitucije ter raznovrstna stanovska in druga društva, je dokaj enostavno priti v stik z uredniki, dramaturgi, direktorji, producenti in vsemi drugimi ustvarjalci, ki pletejo mrežo kulturniškega življenja.

© Vid Brezočnik

Eden od ljubljanskih prostorov, ki je posredno in formativno vpleten v mojo poklicno kariero, je kulturni in kongresni center Cankarjev dom, ki je za leto 2005 načrtoval serijo dogodkov »Japonska pomlad« in je vključeval tudi gostovanje enega od znanih japonskih pisateljev. Za izid spremljajoče knjige je bila izbrana Cankarjeva založba, ena osrednjih in najbolj uveljavljenih slovenskih založb. V pravem trenutku sem prišel v stik z urednikom Andrejem Blatnikom in mu ponudil v prevod *Skoraj prosojno modrino* Ryuja Murakamija (ne, ne Harukija!) in prišel sem do svojega prevodnega prvenca.

Ali bi delal v kulturi, če bi živel v kakem drugem slovenskem kraju? Najbrž ne, ravno Ljubljana mi je dala vse, kar prevajalec zlasti na začetku svoje ustvarjalne poti potrebuje. Poleg vsega že prej omenjenega imaš v večjem mestu tudi več možnosti za promocijo svojega dela. Ko te pokliče novinar in te vpraša, kje in kdaj se lahko dobi s tabo na intervjuju, brez težav prilagodiš svoj urnik. Če živiš v Ljubljani, to gre. Kaj pa če ne? Ali lahko zdrsneš v nevidnost? Se bojim, da se je to marsikomu že zgodilo. Ne glede na politično opevano decentralizacijo in sredstva za »razvoj podeželja«, za kulturo potrebuješ (kritično) javnost, občinstvo, bralstvo, gledalstvo, poslušalstvo, ki se bo odzivalo na tvoje delo in »koristilo« kulturne dobrine. Tega ne govorim na pamet. Kot organizator prevajalskih dogodkov v okviru Društva slovenskih književnih prevajalcev sem na lastni koži izkusil težavnost organizacije tovrstnih dogodkov v manjših krajih, denimo v krajih brez strokovne in študentske javnosti – Maribor, drugo največje slovensko mesto, v katerem poteka uveljavljen festival Prevodni Pranger, je izvzet in je svetla izjema –, saj je publika vezana na peščico krajanov, ki poznajo le najbolj razvpita in ne nujno najkvalitetnejša avtorska imena. Žal se pogovorni dogodki o prevajanju zmotno razumejo kot nekaj izrazito strokovnega in visoko intelektualnega, čeprav se dolgoročno vedno znova izkaže, da se ljudje vsaj na društvene dogodke v urbanih središčih radi vračajo.

Ali me Ljubljana tudi kot odraslo osebo še vedno formira? Seveda. Kaj te formira v odraslosti, je odvisno od ravni konformizma in srednjeletne zaležanost. Če si odprt za novo, te nič ne ovira pri nenehnem spreminjanju. Z leti so se me oprijele nove zadolžitve, kot je sodelovanje v različnih komisijah in nadzornih odborih različnih inštitucij, kar bi težko opravljal zunaj Ljubljane. To mi je dalo nekaj samozavesti, da bi poskusil še s kakšnim drugim delom ali zaposlitvijo, ki ni tako samotarska in bi mi omogočila večjo socialno varnost.

© Vid Brezočnik

Kot Damoklejev meč pa nad glavo visi pretnja, da mi bo Ljubljana ob dokaj enostavnem vstopu v svobodni poklic in občutku pripadnosti prevajalskemu cehu, ki mi ga je dala, to na neki način tudi odvzela, ne glede na vse privilegije družinskega kapitala, ki se je name prelil s stanovanjem, ki ga je oče kupil že v devetdesetih, saj je ob večni finančni negotovosti življenje v mestu vedno težje. Nekaj streznitvenih trenutkov me je prisililo, da sem požrl intelektualni ponos svobodnega poklica in uvidel, da redna služba ni nič slabega, da se mi v nasprotju s sabo izpred 20 let ni treba več dokazovati, da sem s svojim delom pokazal že veliko in da si po vseh teh letih zaslužim nekoliko več udobja in finančne brezskrbnosti. V mlajših letih me je še gnala intelektualna ambicija, ki je zdaj popustila. Sprijazniti sem se moral, da me prevajalski poklic kljub vsej intrigantnosti in raznovrstnosti počasi izčrpava, ob čemer ni nepomembno poudariti, da je vedno težje dobiti dobre prevodne projekte za spodobne honorarje, ki bi samozaposlenemu prevajalcu omogočili preživetje. Pa to ni večno tarnanje svobodnjaka, ampak gre preprosto za golo statistiko, koliko je treba v Ljubljani zaslužiti za dostojno preživetje, ne le za bedno životarjenje. Nove karijerne poti zame torej nikakor niso izključene, vsekakor pa si želim ostati na področju kulture, ki ga dobro poznam in mi je ljubo kljub vsem notranjim in zunanjim protislovjem.

Prevajalec in prevodoslovec **Iztok Ilc** je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani študiral francoski jezik s književnostjo in japonologijo. Po diplomi se je aktivno začel ukvarjati s književnim prevajanjem iz japonskega in francoskega jezika. Njegovo osrednje zanimanje je, kot sam pravi, zapolnjevanje belih lis poznavanja japonske književnosti v Sloveniji z osrednjimi avtorji 20. stoletja, kot so Natsume Soseki, Shusaku Endo, Kenzaburo Oe, Yasunari Kawabata, Shuntaro Tanikawa, Minae Mizumura, Hiromi Kawami, Yoshiharu Tsuge, Junichiro Tanizaki. Med najvidnejšimi avtorji njegovega francoskega prevodnega opusa so: Didier Eribon, Edouard Louis, Michel Houellebecq,

Catherine Malabou, Catherine Cusset, Joël Dicker. Je aktivni član upravnega odbora Društva slovenskih književnih prevajalcev, od leta 2020 tudi podpredsednik društva.

Dies ist ein automatisch generiertes PDF der Webseite www.toledo-programm.de. TOLEDO ist ein Programm des Deutschen Übersetzerfonds.

https://www.toledo-programm.de/cities_of_translators/6458/ljubljana-je-dala-bo-tudi-vzela

Stand: 09.05.2024

Alle Rechte vorbehalten.